

A KAP, a Farm Bill és az EU-SA szabadkereskedelmi tárgyalások a francia kukorica-termelők szemszögéből

A kukorica- és ciroktermelők idei országos kongresszusán a szokottnál is intenzívebb és tartalmasabb programmal szembesültek a résztvevők, aminek magyarázata az agrárpolitikai és szakmai aktualitások egybeesésével magyarázható. Az első nap nyitórendezvénye az európai kukoricatermelők szövetségének (CEPM¹) közgyűlése volt, a téma **a KAP-reform, a Farm Bill és az EU-USA szabadkereskedelmi tárgyalások** „triója” volt, ami valójában a 2013-as Farm Bill és az amerikai mezőgazdaságban, mezőgazdasági politikában tapasztalható változások bemutatását jelentette. **A Farm Bill változásának egyik tanulsága, hogy az USA-ban megszűnnek a közvetlen támogatások, mivel azok további fönntartása az amerikai közvélemény felé politikailag vállalhatatlan lett. Ezzel szemben egyre nagyobb teret hódít a termésbiztosítási rendszer, ahol a támogatásoknak nincs felső határa, a termelők pedig minimális szintű környezetvédelmi vállalásokra is hajlandók voltak. Egyre többször lehet francia részről hallani olyan hangokat, hogy az uniós alaptámogatási rendszer (DPB/BPS) 2017-es fölülvizsgálatával kössék össze a termésbiztosítási rendszer reformját olyan formában, hogy az első pilléres támogatások egy részét erre csoportosítsák át és egy, az USA-ban alkalmazott termés- és jövedelem-biztosítási rendszer induljon el az EU-ban is. Az EU-USA szabadkereskedelmi megállapodás viszont sokak szerint nagyon komoly bizonytalansági és kockázati tényezőket rejt, kezdve az európai piacra irányuló amerikai húsexporttal. Noha az ipar számos szereplője hatalmas eredményeket könyvelhetne el az ügylettel, de a mezőgazdaság szempontjából ez inkább egy „öngyilkossággal érne föl”.**

Ami az aktuális piaci tendenciákat illeti, az idei évben világviszonylatban rekordtermés várható elsősorban a kiváló amerikai és ukrán termés miatt, még ha a betakarítás kicsit késett is a szokásoshoz képest. Európában a Fekete-tenger térségében jelentős mennyiségű és versenyképes árú kukorica van, ami érdemi konkurenciát jelent az uniós termésnek – olyannyira, hogy még Bretagne-ban is megjelent az ukrán kukorica, versenyképesebb áron, mint a helyi! Ez egyben az árak csökkenését vetíti előre, aminek első jelei már határozottan látszanak. Az egyelőre nem világos, hogy a búza és a kukorica ára közötti különbség csökkenni fog-e és ha igen, milyen formában, illetve hogy a takarmánypiaccal milyen kölcsönhatásokra kell számolni? A silókukorica esetében valamelyest emelkedett a terület az előző évhez képest, a vetőmag-kukorica esetében szintén, elsősorban a francia, magyar és romániai terület-növekedésnek köszönhetően, csemegekukoricában pedig továbbra is két ország adja az EU termésének 83%-át – Magyarország (52%) és Franciaország (31%).

Az európai silókukorica-bizottság Bergamo-ban tartott üléséről tartott rövid beszámoló során elhangzott, hogy az idei évben Franciaországban, Olaszországban, Belgiumban és Németországban jelentős késést mutatnak az állományok. A vetésterület csökkenő tendenciát mutat Németországban és Olaszországban, miközben nő Franciaországban. Újra megjelent a *Diabrotica* Franciaországban, Olaszországban pedig a kukoricamoly (*Ostrinia nubilalis*) okozott jelentős károkat a kukoricában, miután a virágzaskor megjelent a második nemzedék. Az olasz szemeskukorica-termés kapcsán az olasz résztvevő elmondta, az időjárási szélsőségek miatt alacsonyabb termésre kell számítaniuk, mint tavaly, az aszály miatt jelentős területet kellett végül lesilóznia, amit zömmel biogáz-előállításra használtak föl. Az aszály miatt szerencsére kevés aflatoxin-problémájuk van, ám ezzel együtt szeretnék elérni, hogy az

¹ Confédération européenne de la production de maïs. Jelen voltak: Spanyolország, Bulgária, Lengyelország, Románia képviselői, Szlovákia, Németország, Portugália, Magyarország képviselője kimentését kérte.

egyes állatfajokra uniós szinten is más és más aflatoxin-határértékeket állapítsanak meg, mivel az segítene a takarmánypiaci értékesítésben.

A romániai képviselő igen jó évjáratról számolt be, ennek kapcsán fölívta a figyelmet arra, hogy a kisbirtokok esetében csak 6 t/ha terméssel lehet kalkulálni, míg a nagy gazdaságoknál ennek a duplája sem ritka. Spanyolországban a kiadós csapadék miatt jó terméskilátásokra számítanak, és 20%-kal nőtt a GMO-kukorica vetésterülete is. Lengyelországban a harmadik jó évet mondhatják maguknak a kukorica esetében, a szemeskukorica vetésterülete 200 ezer hektárral nőtt, ahogy jelentősen bővült a silókukorica területe is, ez utóbbiban közrejátszott a biogáz-előállítás bővülése is. a terméseredmények viszont elmaradnak a várakozásoktól, mivel a tavaszi csapadékos időjárás után egy aszályos nyár következett, ezzel együtt sajnálatos módon az árak is jelentősen estek.

A GMO-k kérdésével kapcsolatosan Christophe Terrain, a francia kukorica-termelők országos szövetségének elnöke megjegyezte, letettek arról, hogy a minisztereket próbálják meggyőzni, egyenesen Jean-Marc Ayrault miniszterelnöknek tették föl a kérdést, mit gondol a biotechnológia, ezen belül a GMO-k jövőjéről, ám három hónapja nem kapnak választ, ami szerinte skandalum. Szerinte a kérdést olyan mértékben áthatja a politika, hogy nincs lehetőség érdemi szakmai vitára. Ezzel együtt szükség van egy egységes uniós keretre a versenytorzító hatások csökkentése érdekében, ezen belül pedig meg kell adni az egyes tagországoknak a kellő rugalmasságot és mozgásteret.

A **francia aktualitások** között a neonikotinoidok használatának betiltása komoly problémát jelent a francia kukorica-termelőknek, akik vitatják a moratórium megalapozottságát és készek európai partnereikkel közösen föllépni Brüsszelben ennek megváltoztatása, vagy legalább a meglévő, már csávázott vetőmag-készletek fölhasználásának engedélyezése érdekében.

Noha a kétezres évek elején Párizs környékén föllelt amerikai kukoricabogár (*Diabrotica virgifera virgifera* LeConte) fertőzési gócait sikerült fölszámolni, a kártevő újra megjelent Franciaországban. Ugyan sokan vitatták az akkori, nagyon radikális intézkedések hatékonyságát, abban mindenesetre egyetértettek, hogy „időt lehet vele nyerni” – és ez igaznak is bizonyult (v.ö. 533/PAR/2004 nyílt távirat). Azt azonban már akkor sem gondolta senki komolyan, hogy Franciaország elkerülheti Közép-Európa vagy Olaszország sorsát. A franciák mindazonáltal úgy vélték, hogy az uniós szinten meghozott intézkedések nem elég szigorúak, és sok esetben a szomszédos országok nem kellően alapos hozzáállása eredményezi a kártevő határokon való átjutását és új „hídfoállások” kiépítését. – ami vagy ezért, vagy másért, de be is következett. Mára ott tartunk, hogy látva a kártevő európai elterjedését, elképzelhető, hogy belátható időn belül megszűnik annak karantén kártevő jellege, a francia termelők mindenesetre ezt támogatják.

Ami a kukorica piaci lehetőségeit illeti, ezek között az új fölhasználási formák a legérdekesebbek, amik a következő területeket kötik le:

bioetanol	800 ezer hektár
biogáz	1 millió hektár
növényi biomassza-alapú vegyipar	400 ezer hektár
hőenergia-termelési célú biomassza	10 ezer hektár

mindez összességében 15% körüli növekedést jelentett 2013-ban az egy évvel korábbi adatokhoz képest.

A **bioetanol** 800 ezer hektárt, illetve 5 millió tonna szemesterményt köt le, a legnagyobb gyártó Spanyolország, öt követi Magyarország, Franciaország és Hollandia, 2014-ben nagyjából az ideivel azonos, illetve kis mértékben növekvő mennyiséggel kell számolni. Ami

a bioetanol nemzetközi piaci kilátásait illeti, első helyen azt kell megemlíteni, hogy ugyan jövőre még bővülést várnak a szakemberek, de egyre komolyabb viták vannak a kérdésben. Elképzelhető, hogy 10%-ban fogják limitálni a bekeverési arányt, ez viszont azzal járhat, hogy jelentős mennyiség kerülhet az uniós piacra. Brazíliában is emelkedhet a termelés „két nehéz év” után, az egyes szövetségi államok komoly beruházási támogatásokat adnak ennek fölfuttatására. Az ország különlegessége ugyanakkor, hogy hatalmas az a gépkocsi-park, ami tisztán bioetanol-üzemben is működik, ami egészen más összefüggésbe helyezi a kukoricánál egyébként is sokkal jobbnak tartott cukornád-alapú brazil bioetanol-ipart.

Az EU-ban jelenleg lassú bővülést mutat a gyártása és használata, a 2012/13-as kampány alatt jobbák voltak az etanol-árak is, de az ezzel párhuzamos magas gabonaárak a nagyobb arányú fölfutás ellen hatottak. Elképzelhető egy olyan jogszabályi korlátozás is, ami blokkolja a beruházásokat – ilyen lett volna a végül egyelőre elnapolt ILUC-direktíva is, ami legkésőbb 2020-ig 5%-ban maximalizálta volna az első generációs bio-üzemanyagok bekeverési arányát. A szeptember 11-i EP-szavazás 6%-os plafont határozott meg a bekeverésre, de az ezzel kapcsolatos jelentést készítő [Corinne Lepage](#)-nak nem adott az EP mandátumot arra, hogy a Bizottsággal tárgyaljon. A Bizottság maga 7%-os plafont javasol, de pillanatnyilag ez sem végleges – a francia termelők szerint nem szabad engedni, hogy a már meglévő beruházások ellehetetlenüljenek. Egyelőre van egy bizonyos haladék, nagy valószínűséggel a kérdés majd csak az EP-választások után, 2015-ben kerül „második olvasatban” tárgyalásra – vélik.

A biogáz előállításához 2013-ban egy millió, 2014-ban várhatóan 1,06 millió hektár silókukorica termését használják föl, ennek 75%-a német, 12%-a olasz biometán-reaktorokba kerül. A közeljövőben bizonyos mértékű lassulás várható mindkét országban a bővülésben, ezzel együtt sokat elárul, hogy míg 2008-ban Németországban még csak 234 ezer ha szolgált ilyen célt, 2013-ban már 810 ezer ha. A **biogáz** esetében egyelőre hiányosak a jogszabályi keretek és komoly technológiai szabályozásra és előrelépésre is szükség van, a Bizottságon belül pedig komoly viták is vannak. Itt is arról van szó, hogy a szabályozásnak figyelembe kell vennie a már meglévő és működő beruházások érdekeit (csak Németországban 7700 működő biogáz-telep van). Az információk szerint a Bizottság végül elállhat a szabályalkotási szándékától és egy jelentésben teszi közzé megállapításait az év vége előtt, de oda kell figyelni arra, hogy az ebben foglaltak a későbbiekben ne „alakuljanak át” szabályokká.

A Farm Bill és a KAP kapcsán **Ralph Ichter** (az [EUROCONSULTANTS Inc.](#) alapítója és tulajdonosa, a washingtoni francia nagykövetség volt mezőgazdasági attaséja) tartott nagyon részletes előadást, ennek során elsősorban az amerikai támogatási rendszert elemezte a kukoricatermelők szempontjából. Mint mondta, az amerikai kukorica-termés az idén minden korábbi rekordot megdönthet, elérheti a 380 millió tonnát, ami legkevesebb 80 millió tonnával több, mint tavaly. 2006-ban a terület jelentősen megugrott a bioetanol fölfutása miatt, ezzel párhuzamosan a kalászos gabonák és ezen belül a búza vetésterülete folyamatosan csökken. A kukorica vetésterülete az elmúlt húsz évben körülbelül 50%-kal nőtt, ezzel egyszerre nőttek a hozamok is, az elmúlt három évtizedben szintén nagyjából 50%-kal. Várhatóan a jövőben csökkenni fog az ugarterületek nagysága is, a gazdálkodók ezeken is kukoricát fognak termelni, elsősorban a kanadai határ mentén vonva be a termelésbe jelentős új területeket. A kukoricának kedvez az is, hogy a jövedelmezősége újra fölülmúlja a szójáét (*ennek vetésterülete 30%-kal nőtt az utóbbi két évtizedben*), amiben nem kis szerepe van annak, hogy a palagáz-kitermelés fölfutásával csökkentek a műtrágya-árak. A piacot eddig jelentősen változtató, befolyásoló folyamatok (bioetanol/kukorica az USA-ban, állattenyésztés-szójaigény növekedés Kínában) „beérték” további érdemi piacmódosító hatásuk nem várható. Az ár 170-195 USD/t körül állhat be az elkövetkezendő öt évben, viszont nem zárható ki az ettől +/- irányban tapasztalható 25-30%-os kilengés sem. Érdekesség, hogy az amerikai

kukorica-export csökkenésével egy időben nőtt a brazil kivitel, mára a kettő nagyjából egy szintre került, sőt elképzelhető, hogy Brazília a jövőben több kukoricát fog külföldön értékesíteni, mint az USA.

Ami az amerikai bioetanol-gyártás jövőjét illeti, a bekeverés mennyiségben elérte a törvényben elért szintet, ennek növelése már csak második generációs bioetanolal lenne megoldható. A kőolaj-lobbi és az autógyártók ezt is soknak találják és folyamatosan támadják, még hozzá az állattenyésztőkkel és az élelmiszer-ipari lobbival összefogva, miközben összességében 6%-kal csökkent az üzemanyag-főlhasználás is az országban. Valószínűsíthető, hogy a bioetanol-ipar 120 millió tonnánál többet nem fog a jövőben főlvenni, ami 5-7 millió tonnával kevesebb, mint a 2010/2011-es csúcs. Egyértelmű, hogy a kukorica jelenlegi jövedelmezősége csak a palagáz-kitermelés miatt (*a földgáz emiatt az USA-ban 4-5-ször olcsóbb, mint az EU-ban*) bekövetkezett nitrogénműtrágya-ár esés miatt (*20-30%-os csökkenés*) nőtt. Viszont a piaci kilátások romlása miatt (*a bioetanol-ipar nem tud a jelenleginél nagyobb mennyiséget főlvenni, ha csak nem exportál*) hosszabb távon az elmúlt két évtizedben megemelkedett termőföld-árak csökkenése sem kizárt, egy-két éven belül 10, hosszabb távon akár 30%-kal.

Az amerikai mezőgazdasági támogatási politikában egyre nagyobb arányt foglal el az élelmiszer-segély program (72%), miközben a többi csökken, ezt a tendenciát azonban egyre többen kritizálják. Ez odáig fajult, hogy három évtized óta először fölborult az a hallgatóságos egyetértés, ami korábban abban nyilvánult meg, hogy a „városi” és a „vidéki” képviselők nem szavaztak egymás érdekei ellen, és jelentősen faragtak az élelmiszer segély-program költségvetéséből (ez 10 év alatt 40 milliárd dollárral csökken). Ezzel egy időben a közvetlen agrártámogatások rendszere politikailag támogathatatlanná vált, és megszavazták ennek az éves szinten 5 milliárd USD-t jelentő keretnek az eltörlését is a következő Farm Bill-től kezdődően. Viszont egyre nagyobb teret nyer a kockázatok elleni biztosítás intézménye, amivel elsősorban az árak hektikus ingadozását akarják kivédeni. Itt nincsenek támogatási plafonok, nincs „keresztmegfeleltetés” (*cross compliance*, ez azonban változik és minimális kötelezettséget hajlandók vállalni a termelők, ezért cserébe a jövőben sem lesz plafon a biztosítási támogatásokra), gyakorlatilag „teljes a szabadság”. Érdekes, hogy számtalan biztosító szerte az országban ugyanazt a konstrukciót ugyanolyan áron kínálja a gazdának, a verseny az ehhez kapcsolódó szolgáltatások minőségében van. A biztosítónak nincs joga megtagadni a biztosítás megkötését a termelővel, viszont ennek ellentételezéseként a szerződések egyharmadára az állam viszontbiztosítási garanciát ad. A termés 50, az ár 55%-át lefedő alap-konstrukció ingyenes, a termelők ehhez vásárolnak többlet-szolgáltatást a normál évjáratban várható termés 85 és az ár 100%-áig. A termelő a valós biztosítási költségnek átlagosan csupán 40%-át fizeti, a többit az állam utalja közvetlenül a biztosítóknak – ez mostanra éves szinten 8-10 milliárd USD kiadást jelent a költségvetésnek. Minél magasabb a garancia szintje, annál kisebb az állami támogatás, de ez mindent egybevéve meghaladja a 60%-ot. A termésbiztosítás népszerűségére jellemző, hogy a kukorica vetésterületének 85%-át lefedti, ennek a területnek további 85-90%-ára jövedelembiztosítást is kötnek. Az amerikai biztosítási rendszert a WTO a narancs dobozba sorolta, a zöld dobozos amerikai direkt támogatások megszüntetésével pedig az összes USA-beli mezőgazdasági támogatás a narancs dobozba tartozik.

További tervezett változás a Farm Bill-ben, hogy a legnagyobb gazdaságok (*750 ezer USD bruttó fiskális jövedelem gazdálkodóként, 1,1 millió USD háztartásonként*) támogatását maximalizálnák, ám ezt a szakma ellenzi, mivel a rendszer működéséhez a legszélesebb alapokon nyugvó biztosítási *pool*-ra van szükség. A Farm Bureau megállapodott a zöldekkel arról, hogy a gazdák hajlandóak minimális környezetvédelmi vállalásoknak alávetni magukat, ha ezért cserébe a zöldek is ellenzik a támogatásokra bevezetendő plafon tervét. Megszűnik

viszont a kontraciklusos támogatás, ezt egy biztosítási konstrukció váltja föl, valamint eltörlik a közvetlen támogatásokat (4,5-5 milliárd USD, ebből 2 milliárd jutott eddig a kukoricának). A *marketing loan* megmarad, de a kukoricára egy nagyon alacsony, még 1996-ban megállapított szinten.

Az amerikai közvélemény a termésbiztosítási rendszert legitimnek találja, mert:

- csak az érdemben termelő veheti igénybe a szolgáltatást,
- elfogadott a gazdálkodók azon törekvése, hogy a klimatikus és piaci szélsőségekkel szemben biztosítsák magukat.

Mindenki számára nyilvánvaló, hogy a közvetlen támogatás magas árak mellett teljesen fölösleges, alacsony áraknál pedig mesze nem elégséges. Mindezt a KAP-pal összehasonlítva azt a kérdést kell föltenni, miként tudják az európai gazdák elviselni/átvészelni, ha két egymást követő évben alacsonyak az árak?

Az EU-USA szabadkereskedelmi tárgyalásokról szólva a szakértő úgy vélte, ebben az USA egyértelmű érdeke az, hogy Kínát elszigetelje. Szerinte európai részről a megkötésében elsősorban a németek, kisebb mértékben az angolok érdekeltek, a franciák gyakorlatilag nem. A németek szándéka vélhetően többek között az, hogy például jelentős autógyártási kapacitások USA-ba telepítésével és az ottani kisebb költségekkel az európai piacon a mostaninál jelentősen versenyképesebb termékekkel jelenjenek meg re-export formájában. Egy úgynevezett „*light*” megállapodás, ami az amerikaiaknak megfelelne, nagy valószínűséggel gyorsan megköthető lehet, viszont egy olyan, ami Kanadával körvonalazódik és Brüsszelnek is megfelelne, talán megköthető az Obama-adminisztráció vége (2016) előtt, hogy 2018-ban hatályba is léphessen. A mezőgazdaság ebben elsősorban a nagyon eltérő szabály- és norma-rendszerek miatt jelent komoly problémát (ideértve pl. a GMO-kat vagy a hormonkezelt húsokat), kevésbé a tarifális szempontokból érzékeny termékekénél, mivel ilyenek – legalábbis a szántóföldi kultúrák esetében – nincsenek.

Ralph Ichter kritikával illette a francia politikai rendszert is, ami a mostani belpolitikai helyzetben különösen helytálló volt. Nem lehet ugyanis egyszerre mindenkinek kedvére tenni, de a dönteni kell, a döntéseket pedig kellő érdekérvényesítő képességgel befolyásolni lehet. Az amerikai *Farm Bureau* 7 millió tagot számlál, pedig csak 500 ezer farmer van, ha ez a választások előtt azt mondja, hogy erre vagy arra a jelöltre ne szavazzanak, mert az nem támogatja a mezőgazdaságot, ennek szót is fogadnak. „*A képviselő azért van, hogy a nyakára járjanak és dolgozzon!*”- mondta. Megjegyezte, tudomásul kell venni, hogy egy globalizált, nyitott világban élünk, ahol dönteni és cselekedni kell, a politikai elitnek nem lehet továbbra is ellentmondások között őrlődni.

Christian Pées, a [COGECA](#) (és az [Euralis-csoport](#)) elnöke az elhangzottak kapcsán megjegyezte, sajnálatos módon az uniós agrártárgyalások során az a pragmatizmus, ami a tengerentúlon tapasztalható, nyomokban sem érhető tetten. Ennek egyik jele, hogy képtelenek vagyunk túllépni a direkt támogatásokon, miközben Európában ezek ugyanúgy egyre kevésbé vállalhatóak politikailag, mint az USA-ban. Ő ugyan nem fogalmazott olyan határozottan, mint a szakszervezet alelnöke kevéssel előtte, miszerint az új KAP nem más, mint a közös agrárpolitika vége, de megjegyezte, olvasatában egy kimondottan „kísérleti jellegű” KAP-ról van szó, amit a 2017-es fölülvizsgálat még inkább instabillá tehet. Szerinte az uniós agrárpolitikának is mindinkább a kockázatkezelés irányába kellene elmennie, leginkább az egyes biztosítási rendszerek formájában, de nem kerülhető meg a környezetvédelem kérdése sem. Világviszonylatban csökkenthetné az árak hektikus ingadozását a stratégiai készletek kialakítása, ami azért lenne fontos, mert a jövedelem-biztonságot támogató biztosítási

konstrukciók alkalmazására csak a fejlett országoknak és gazdálkodóiknak van lehetősége, a fejlődő országoknak nem. Az EU-USA megállapodásról szólva megjegyezte, szerinte nagyon komoly bizonytalansági és kockázati tényezők vannak benne, kezdve az európai piacra irányuló amerikai húsexporttal. Nem vitatja, hogy a német autógyárak hatalmas eredményeket könyvelhetnének el az ügylettel, de a mezőgazdaság szempontjából ez inkább egy „öngyilkossággal érne föl”, még a németeknek is.

Somogyi Norbert, Párizs